

Рецензія

офіційного рецензента, кандидата медичних наук, завідувача кафедри неврології та нейрохірургії ФПО ВНМУ ім. М. І. Пирогова, доцента Московко Геннадія Сергійовича на дисертаційну роботу аспіранта кафедри психіатрії, наркології, загальної та медичної психології ФПО ВНМУ ім. М.І. Пирогова Івана Івановича Андрієвського

на тему: «Особливості взаємозв'язків показників властивостей особистості практично здорових жінок та антропо-соматотипологічних характеристик їх організму», подану до захисту у створену для разового захисту спеціалізовану вчену раду ДФ 05.600.142 при Вінницькому національному медичному університеті ім. М. І. Пирогова з правом прийняття до розгляду та проведення разового захисту дисертації на здобуття ступеня доктора філософії з галузі знань 22 «Охорона здоров'я» за спеціальністю 222 «Медицина»

1. Актуальність обраної теми дисертації.

Той факт, що певні риси людської особистості мають у своїй основі спадковий характер та обумовлюються різними генетичними варіантами, а в процесі подальшого формування видозмінюються під впливом зовнішнього середовища, не викликають сумніву. Проте дослідження щодо пошуку зв'язків між специфічними генетичними варіантами та певними рисами особистості продовжуються і не втрачають своєї актуальності. Зокрема, є наукові дані щодо зв'язку підвищеного невротизму зі збільшенням ризику смерті від ішемічної хвороби серця, а вищих показників екстраверсії – з інсультом. Окремі дослідження доводять зв'язок між невротизмом та інтроверсією з ризиком розвитку хвороби Паркінсона, встановлюють, що особи з крайньо високими показниками невротизму мають утричі вищий ризик розвитку хвороби Альцгеймера, підвищений ризик розвитку когнітивних порушень і деменції, тоді як екстраверсія та сумлінність асоціюються з нижчим ризиком цих порушень. За даними деяких науковців - риси особистості, що включають емоційну стабільність і соціальну активність, допомагають зменшити вразливість до деменції в пізньому віці. Дослідження властивостей особистості як предикторів ризику виникнення тих чи інших неврологічних розладів є цікавими як

в плані клінічної оцінки, так і в плані профілактики тих чи інших порушень. Зокрема, виявлено певні показники особистості, що можуть асоціюватися з ризиком виникнення деменції та когнітивних порушень (аспекти відповідальності, самовладання й працьовитості, тощо).

Клінічний досвід та наукові дані підтверджують необхідність комплексного вивчення особистості людини шляхом використання різних методологічних підходів. Одним із таких перспективних напрямків є вивчення взаємозв'язків між певними конституціональними параметрами організму людини й показниками особистості людини. В літературі зустрічаються подібні дослідження, наприклад, німецькими вченими встановлено існування значущих зв'язків між вагою тіла людини та невротизмом, відкритістю, приємністю та екстраверсією, однак не всі аспекти таких зв'язків досі є вивченими.

Для ефективного застосування вже виявлених закономірностей в практичній клінічній діяльності, глибшого розуміння процесів розвитку захворювань у кожної конкретної людини та подальших наукових пошуків перш за все необхідні нормативні дані, що мають бути проаналізовані з урахуванням статі, віку та етнічної приналежності обстежуваних. Але, пошук взаємозв'язків між показниками властивостей особистості та конституцією людини в нормі є тією частиною досліджень, що досі залишається найменш вивченою як в Україні, так і за її межами.

Вивчення особистісних особливостей практично здорових жінок у взаємозв'язку з їх конституціональними характеристиками представлено у дисертаційній роботі Івана Івановича Андрієвського «Особливості взаємозв'язків показників властивостей особистості практично здорових жінок та антропосоматотипологічних характеристик їх організму» є актуальною і важливою як для теоретичної, так і для практичної медицини.

2. Оцінка наукового рівня дисертації і наукових публікацій здобувача.

Дисертація виконана на високому науково-методичному рівні, відповідному вимогам до дисертацій на здобуття ступеня доктора філософії. Здобувач виконав якісний патентно-інформаційний пошук за напрямком дисертаційного дослідження, чітко сформулював мету дисертації та завдання, застосував психодіагностичні,

антропометричні та соматотипологічні методи дослідження, які були необхідні для виконання поставлених завдань, здійснив ґрунтовну статистичну обробку отриманих результатів дослідження у ліцензованій програмі статистичного аналізу, що надало можливість встановити провідні типологічні характеристики темпераменту в здорових жінок без та з урахуванням соматотипу та виявити специфічні взаємопоеднання соматометричних та психологічних параметрів, що демонструють якісні відмінності груп обстежених різного типу тілобудови, кореляції між антропо-соматотипологічними показниками та показниками властивостей особистості. Отримані результати були ретельно узагальнені та проаналізовані і відображені в основних положеннях та висновках дисертації.

Результати дисертаційного дослідження були достатньо оприлюднені та опубліковані у вигляді статей у рекомендованих фахових наукових виданнях України, включених у наукометричні бази, та тез у матеріалах конференцій, в тому числі – міжнародних.

3. Новизна представлених теоретичних та/або експериментальних результатів проведених здобувачем досліджень, повнота викладу в опублікованих працях.

Новизна отриманих результатів дослідження не викликає сумніву. Дисертантом вперше проведено дослідження провідних типологічних характеристик темпераменту в здорових жінок без та з урахуванням соматотипу та виявлено специфічні взаємопоеднання соматометричних та психологічних параметрів, що демонструють якісні відмінності груп обстежених різного типу тілобудови.

Уперше в жінок різних соматотипів кореляційний аналіз дозволив розглянути психологічні та антропометричні параметри єдиним психологічно-соматичним комплексом, основу якого складала два типи особистісних конституцій – морфологічної та психологічної, контрольованих певним набором генів. У практично здорових українських жінок встановлені поодинокі достовірні зворотні та прямі кореляції між антропо-соматотипологічними показниками та показниками властивостей особистості.

Вперше на основі факторного аналізу виділено основні чинники, що зумовлюють головну частку мінливості з морфометричних параметрів та показників властивостей особистості у представниць різних типів конституції.

Вперше при вивченні рівня ситуативної та особистісної тривожності в жінок різних соматотипів було виявлено збіг за рівнем їх прояву, ситуативна тривожність синхронізувалась із тривожними рисами характеру і було встановлено переважання середнього рівня тривожності у жінок середнього проміжного та ендомезоморфного соматотипів, а високий рівень ситуативної та особистісної тривожності спостерігався частіше в представниць мезоморфного й екторморфного соматотипів. Отримані дані можуть слугувати основою не лише для подальших наукових досліджень, а й допомагати клініцистам при роботі з окремими категоріями пацієнтів, допомагаючи в диференціації ситуативної та особистісної тривожності, яка на сьогодні є дуже поширеним явищем.

Результати досліджень, отримані дисертантом, повністю викладені в опублікованих працях.

4. Наукова обґрунтованість отриманих результатів, наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації.

Результати отримані на достатній кількості спостережень—101 практично здорової жінки у віковому діапазоні від 21 до 35 років, які були відібрані після психофізіологічного й психогігієнічного анкетування та детального клініко-лабораторного обстеження. Методи дослідження, використані дисертантом є загальновизнаними в науковій спільноті та відповідають усім вимогам щодо дослідницької практики. Особливості особистості досліджувались за допомогою стандартизованих опитувальників Айзенка (в адаптації Шмелева А. Г.), Шмішека, Спілбергера (модифікація Ханіна Ю. Л.), Дж. Роттера (в модифікації Бажіна Є. Ф., Голинкиної С. О. та Еткинда О. М.), що дозволило визначити і проаналізувати як темпераментні, так і характерологічні особливості. Оцінку соматотипу проведено згідно схеми Хіт-Картер, визначення компонентного складу маси тіла проведено за формулами Матейка.

Статистична обробка результатів дослідження проведена в ліцензованому пакеті «Statistica6.0» з використанням параметричних та непараметричних методів оцінки.

Основні наукові положення та висновки дисертації органічно витікають з отриманих результатів, які були узагальнені, ретельно проаналізовані та обговорені з використанням порівнянь та посилань на результати інших дослідників. Загалом у роботі використано 276 джерел наукової літератури.

5. Рівень виконання поставленого наукового завдання, оволодіння здобувачем методологією наукової діяльності.

Основною метою дослідження було встановлення особливостей показників властивостей особистості практично здорових жінок без і з урахуванням соматотипу, їх зв'язків із антропо-соматотипологічними показниками та проведення прогностичної оцінки впливу конституціональних параметрів тіла на показники властивостей особистості.

Вважаю, що поставлене завдання дисертантом виконане повністю і на високому рівні, як стосовно отриманого конкретного цифрового матеріалу досліджень, так і розробки положень та висновків дисертаційного дослідження.

У процесі підготовки до виконання та безпосереднього виконання дисертаційного дослідження дисертант продемонстрував свій високий науково-методичний рівень – опрацював публікації за даною тематикою, чітко визначив мету та завдання дослідження, їх структуру, оволодів як аналізом психодіагностичних досліджень, так і методик антропометричних та соматотипологічних досліджень, методиками біомедичної статистики. Автором особисто написані усі основні розділи дисертаційного дослідження. Аналіз, узагальнення результатів дослідження та формулювання висновків проведено з консультативною допомогою наукового керівника.

6. Теоретичне і практичне значення результатів дослідження.

Основне теоретичне значення результатів дисертаційного дослідження полягає в тому, що встановлені відмінності кореляцій між представницями різних

соматотипів доводять, що кожному соматотипу притаманні свої не лише зовнішні, але й внутрішні особливості, які по-різному формуються під дією нескінченної кількості факторів. Поряд із вивченням градації параметрів соматотипування в певного контингенту осіб з позиції їх психологічних особливостей та соматотипа факторний аналіз дозволив встановити ступінь впливу морфофункціонального статусу організму на темперамент і поведінку.

Отримані результати досліджень мають важливе практичне значення для медицини, так як виділення меж процентильного розмаху показників психологічних особливостей особистості, що поєднуються з конституційними «маркерами», може дозволити не лише суттєво оптимізувати на базі індивідуалізованого підходу процес профілактики й лікування розладів психіки, а й виділити групу підвищеного ризику, яка потребує особливого медико-психологічного маршруту з метою поліпшення їхньої соціально-психологічної адаптивності та уникнення антисоціальної поведінки.

Отримані результати дослідження впроваджені в лекційні курси та використовуються під час практичних занять кафедр психіатрії, наркології, загальної та медичної психології факультету післядипломної освіти, судової медицини та права Вінницького національного медичного університету ім. М. І. Пирогова; психіатрії, наркології, медичної психології та психотерапії Одеського національного медичного університету; психіатрії, наркології та медичної психології Полтавського державного медичного університету, а також в практичну діяльність лікарів-психіатрів та медичних психологів Комунального некомерційного підприємства «Вінницька обласна клінічна психоневрологічна лікарня ім. акад. О. І. Ющенка Вінницької обласної Ради».

7. Рекомендації щодо подальшого використання результатів дисертації в практиці.

Результати дисертаційного дослідження рекомендуються до подальшого впровадження та використання в навчальному процесі та практичній діяльності кафедр психіатрії, медичної психології, неврології закладів вищої медичної освіти України; використання під час написання монографій та підручників з психіатрії,

медичної психології, неврології, антропології; застосування в практичній діяльності лікарів та профільних медичних лікувальних та діагностичних закладів.

8. Відсутність (наявність) порушень академічної доброчесності.

Принципи академічної доброчесності при виконанні дисертаційного дослідження та написанні роботи були дотримані автором у повній мірі. При комп'ютерному тестуванні електронної форми дисертації за допомогою програми «StricePlagiarism.com» академічного плагіату в наданих матеріалах дисертації не виявлено, рівень оригінальності становить 95,79 %. Всі посилання та цитати позначені коректно, правильно представлені в списку літератури, всі текстові збіги мають відповідні посилання на першоджерело, що міститься в списку використаних робіт.

9. Висновок про відповідність дисертації встановленим вимогам.

Вважаю, що дисертаційна робота Івана Івановича Андрієвського на тему: «Особливості взаємозв'язків показників властивостей особистості практично здорових жінок та антропо-соматотипологічних характеристик їх організму», що представлена на здобуття ступеня доктора філософії з галузі знань 22 «Охорона здоров'я» за спеціальністю 222 «Медицина», є завершеною самостійною кваліфікаційною науковою працею, в якій отримані нові, науково-обґрунтовані результати досліджень, які дозволили вирішити важливу, актуальну науково-практичну задачу для медицини – встановлення особливостей показників властивостей особистості практично здорових жінок без і з урахуванням соматотипу, їх зв'язків із антропо-соматотипологічними показниками та проведення прогностичної оцінки впливу конституціональних параметрів тіла на показники властивостей особистості.

За актуальністю, науковою новизною, методологічним рівнем виконання, достовірністю й вагомістю отриманих результатів та оформленням представлена на здобуття наукового ступеня доктора філософії дисертація у повному обсязі відповідає існуючим вимогам згідно Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої

освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 р. №44 . (із змінами і доповненнями, внесеними постановами Кабінету Міністрів України від 21 березня 2022 року № 341, від 19 травня 2023 року № 502 та від 3 травня 2024 року № 507) та наказу МОН України №40 від 12.01.2017 р. «Про затвердження Вимог до оформлення дисертації», а дисертант Іван Іванович Андрієвський заслуговує на присудження ступеня доктора філософії з галузі знань 22 «Охорона здоров'я» за спеціальністю 222 «Медицина».

Рецензент

к. мед. н., доцент,

завідувач кафедри неврології

та нейрохірургії ФПО

ВНМУ ім. М. І. Пирогова

Геннадій МОСКОВКО